

PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
TOMASZ CHRÓSTNY

Gdańsk, 04 października 2023 r.

RGD.644.12.2023.OT

adres do doręczeń:

Sąd Okręgowy w Łodzi
II Wydział Cywilny
plac Generała Henryka
Dąbrowskiego 5
90-921 Łódź

Powód:

mBank S.A. (adres w aktach sprawy)

zastępowany przez:

adres do doręczeń:

Pozwana:

Halina P. (adres w aktach sprawy)

zastępowana przez:

adres do doręczeń:

Sygn. akt: II C 2470/21

Stanowisko Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
zawierające istotny dla sprawy pogląd

Stosownie do przepisu art. 31d ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. z 2023 r., poz. 1689), Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów - dalej jako: „Prezes Urzędu” lub „Prezes UOKiK”, jeżeli uzna, że przemawia za tym interes publiczny, przedstawia sądowi istotny dla sprawy pogląd w sprawach dotyczących ochrony konkurencji i konsumentów. Należy uznać, że wskazane w przywołanym przepisie przesłanki muszą wystąpić łącznie.

Skala zjawiska oraz społeczne skutki sytuacji, w jakiej znaleźli się kredytobiorcy, którzy zawarli z bankami umowy kredytów hipotecznych waloryzowanych kursem CHF, uzasadnia przesłankę występowania Prezesa Urzędu w niniejszej sprawie, w granicach interesu publicznego. Jednocześnie przedmiotowe postępowanie uznać należy za spełniające kryteria sprawy dotyczącej ochrony konsumentów, gdyż jest ono związane ze stosowaniem przez Powoda w relacjach z konsumentami niedozwolonych postanowień umownych.

W świetle powyższych okoliczności, biorąc pod uwagę wiedzę i doświadczenie Prezesa Urzędu z zakresu ochrony konsumentów, Prezes Urzędu uznał za zasadne i konieczne przedstawienie istotnego poglądu w niniejszej sprawie w granicach występującego w niej interesu publicznego.

Przedstawiając niniejszy pogląd, Prezes Urzędu pragnie poczynić istotne zastrzeżenie, że stanowisko, jakie formułuje w przedmiotowym postępowaniu, opiera się na określonym stanie faktycznym i prawnym, a także wniosku, jaki Pozwany skierował do Prezesa UOKiK. Tym samym, należy podkreślić, że ocena prawna przedstawiona w niniejszym poglądzie przez Prezesa Urzędu nie może stanowić odniesienia dla innych spraw.

Uzasadnienie

Pogląd przedstawiany w niniejszej sprawie wyrażany jest w oparciu o:

1. wniosek Miejskiego Rzecznika Konsumentów w Łodzi z dnia 4 maja 2023 r. o wydanie poglądu istotnego w sprawie,
2. pismo Miejskiego Rzecznika Konsumentów w Łodzi z dnia 6 kwietnia 2022 r. w sprawie wniosku pełnomocnika Pani Haliny P. o wstąpienie rzecznika konsumentów do postępowania cywilnego z powództwa mBank S.A. przeciwko Jego Mocodawczyni, toczącego się przed Sądem Okręgowym w Łodzi II Wydział Cywilny, sygn. akt II C 2470/21 w którym to bank formułuje wobec strony wnioskującej min. roszczenia z tytułu tzw. wynagrodzenia za korzystanie z kapitału względnie: o przedstawienie sądowi istotnego dla sprawy poglądu,
3. pismo z dnia 8 lutego 2022 r., zawierające wniosek o wstąpienie Rzecznika Konsumentów do postępowania cywilnego z powództwa mBank S.A. przeciwko Pani Halinie P. w sprawie zawistej przed Sądem Okręgowym w Łodzi II Wydział Cywilny, sygn. akt II C 2470/21, wynagrodzenia za korzystanie z kapitału, względnie o przedstawienie sądowi istotnego dla sprawy poglądu,
4. odpowiedź Pani Haliny P. (występującej jako Pozwana) z dnia 26 stycznia 2002 r. na pozew z dnia 26 stycznia 2002 r. w toku postępowania w sprawie zawistej przed Sadem Okręgowym w Łodzi o sygn. akt II C 2470/21,

5. pozwu z dnia 4 stycznia 2022 r. mBank S.A. (dawniej: BRE Bank S.A.) z siedzibą w Warszawie (występującego jako Powód) o zapłatę przeciwko Pani Halinie P. (występującej jako Pozwana) wraz z wnioskiem o zawieszenie do czasu rozstrzygnięcia sprawy z powództwa Pani Haliny P. przeciwko mBank S.A.,
6. załączniki dołączone do pozwu w tym w szczególności: umowę o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych „mPlan” waloryzowany kursem CHF numer/2008 zawartą w dniu 6 listopada 2008 r. oraz wezwanie do zapłaty roszczeń wynikających z nieważności (bezskuteczności) Umowy kredytu,

I. Stan faktyczny

Z dokumentów przekazanych przez Miejskiego Rzecznika Konsumentów w Łodzi wynika, że w dniu 6 listopada 2008 r. Pani Halina P. - dalej również jako: „Powódka”, lub „Strona Powodowa”, zawarła z BRE Bank S.A. z siedzibą w Warszawie (aktualnie: mBank S.A.) - dalej jako: „Powód”, „Strona Powodowa”, „Bank” „Spółka” lub „Przedsiębiorca”, umowę o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych „mPlan” waloryzowany kursem CHF numer/2008 - dalej jako: „Umowa kredytu”.

W toku wykonywania Umowy kredytu Pozwana skierowała do Banku reklamację, w której zakwestionowała mechanizm pozornej waloryzacji kwot kapitału i rat kredytu kursem waluty obcej. W odpowiedzi na ww. pismo Bank poinformował, że nie uwzględnia formułowanych przez Panią Halinę P. zastrzeżeń. W związku z takim stanowiskiem Pozwana powzięła decyzję o konieczności poszukiwania ochrony prawnej formułowanych roszczeń na drodze postępowania sądowego. W konsekwencji powyższego Pozwana wytoczyła wobec Spółki powództwo przed Sądem Okręgowym w Łodzi, I Wydział Cywilny sygn. akt I C 672/21, w którym to zakwestionowano prawną skuteczność Umowy kredytu, w szczególności ze względu na abuzywność klauzul indeksacyjnych kredytu.

Wobec powoływania się przez Stronę Pozwaną na abuzywność klauzul indeksacyjnych oraz podnoszenia twierdzeń o nieważności bądź bezskuteczności Umowy kredytu, pismem z 4 stycznia 2022 r. Spółka wniosła do Sądu Okręgowego w Łodzi przeciwko Pozwanej powództwo o zapłatę kwoty: zł (słownie: osiem złotych) wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 29 października 2021 r. W petitum pozwu Bank określił, że na ww. kwotę roszczenia składają się:

- a) zł (słownie:) tytułem zwrotu świadczenia Spółki w postaci kapitału kredytu udostępnionego Pani Halinie P.;
- b) zł (słownie:) tytułem zwrotu równowartości świadczenia Banku polegającego na udostępnieniu Stornie Pozwanej kapitału wpłaconego w ramach nieważnej (bezskutecznej) Umowy kredytu.

Dodatkowo na wypadek niemożności uwzględnienia przez Sąd żądania zasadniczego, Spółka zgłosiła roszczenie ewentualne. Na podstawie art. 358¹ § 3 kc Bank wniósł o zmianę wysokości świadczenia (ukształtowanie) w ten sposób, że kwota należności Przedsiębiorcy od Pozwanej z tytułu rozliczenia nieważności bądź bezskuteczności Umowy kredytu powinna być poddana waloryzacji sądowej w ten sposób, że poza roszczeniem o zwrot środków wypłaconych przy uruchomieniu kredytu w ich nominalnej

wysokości, Powodowi przysługuje dodatkowe świadczenie w postaci kwoty zł (słownie:) wynikającej z istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza i zasądzenia tej kwoty na jego rzecz.

Powód w piśmie inicjującym postępowanie o sygn. akt II C 2470/21 przed Sądem Okręgowym w Łodzi wniósł równocześnie o zawieszenie postępowania do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy zawistej przed ww. Sądem o sygn. akt I C 672/21.

W tych okolicznościach, pismem z dnia 4 maja 2023 r., Miejski Rzecznik Konsumentów w Łodzi skierował do Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów prośbę o przedstawienie na podstawie art.31d ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów Sądowi Okręgowemu w Łodzi oświadczenia zawierającego istotny pogląd w sprawie.

II. Stanowisko Prezesa Urzędu

W niniejszej sprawie przedmiot sporu stanowi sposób w jaki powinna zostać rozliczona umowa kredytu indeksowanego do CHF, w przypadku uznania jej za nieważną na skutek stosowania przez Bank klauzul indeksacyjnych o abuzywnym charakterze. Mając to na względzie, zwrócić należy uwagę na ugruntowany już w doktrynie i orzecznictwie pogląd, że rozliczenie umowy unieważnionej w związku ze stwierdzeniem niedozwolonego charakteru jej postanowień następuje na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, tj., na podstawie art. 405 i następne ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - kodeks cywilny (Dz. U. z 2023 r. poz. 1610 - dalej jako: „kc”).

Zgodnie z art. 405 kc *Kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości.* Jednocześnie, stosowanie do art. 406 kc *Obowiązek wydania korzyści obejmuje nie tylko korzyść bezpośrednio uzyskaną, lecz także wszystko, co w razie zbycia, utraty lub uszkodzenia zostało uzyskane w zamian tej korzyści albo jako naprawienie szkody.* Przedmiotem roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia jest zatem zwrot uzyskanej przez wzbogaconego korzyści (przedmiotu wzbogacenia), a w razie braku możliwości zwrotu w naturze - zwrot wartości tej korzyści (art. 405 *in fine* kc) lub jego surogatów (art. 406 kc). Można zatem stwierdzić, że zasadniczym przedmiotem roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia jest więc zwrot korzyści w naturze, co powoduje, że omawiane roszczenie nazywane bywa restytucyjnym.

Odnotować należy, że roszczenie Pani Haliny P. zakłada unieważnienie Umowy i obejmuje określoną tą Umową kwotę kredytu. Świadczenie zwrotne ma w takim wypadku od początku charakter pieniężny (świadczenie jest świadczeniem pieniężnym *sensu stricto*). Mając to na względzie, do omawianego roszczenia zastosowanie znajduje zasada nominalizmu określona obecnie w art. 358¹ § 1 kc. Wykonanie zobowiązania, o którym mowa, następuje zatem co do zasady przez zapłatę sumy pieniężnej równej w ostatecznym rachunku nominalnej wartości sumy będącej przedmiotem świadczenia podlegającego zwrotowi (co do zasady konsument może być co najwyżej zobowiązany do zwrotu wypłaconej mu na podstawie unieważnionej umowy kwoty kredytu i to w nominalnej wysokości)¹.

¹ Por. P. Księżak, „Komentarz do art. 405 Kodeksu cywilnego” [w:] K. Osajda (red.) „Kodeks cywilny. Komentarz”. Legalis 2021.

W doktrynie i orzecznictwie nie budzi wątpliwości, że roszczenie o zapłatę określonej sumy pieniężnej, która bez podstawy prawnej weszła do majątku wzbogaconego, jest *normalnym* roszczeniem pieniężnym i że tym samym zastosowanie do niego potencjalnie może znaleźć art. 358¹ § 3 kc określający przesłanki sądowej waloryzacji świadczeń pieniężnych. Uznaje się przy tym, że waloryzacja jest w zasadzie jedynym instrumentem mogącym zapewnić wyrównawczą sprawiedliwość orzeczenia uwzględniającego roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia². Co istotnie, stosowanie do 358¹ § 4 kc *Z żądaniem zmiany wysokości lub sposobu spełnienia świadczenia pieniężnego (z żądaniem waloryzacji sądowej) nie może wystąpić strona prowadząca przedsiębiorstwo, jeżeli świadczenie pozostaje w związku z prowadzeniem tego przedsiębiorstwa*. Odnosząc to do roszczeń restytucyjnych Banku wobec Pozwanej, stwierdzić należy, że **roszczenia te mają ścisły związek z prowadzonymi przez Spółkę przedsiębiorstwem, a zatem waloryzacja sądowa jest w tym przypadku wyłączona**.

W kontekście powyższych rozważań, tym bardziej wyłączona jest możliwość wywodzenia przez Powoda wobec Strony Pozwanej dalej idących roszczeń (w doktrynie nazywanych zbiorczo wynagrodzeniem za korzystanie z kapitału), które Strona Powodowa w pozwie określa jako zwrot bezpodstawnego wzbogacenia w postaci korzystania przez Panią Halinę P. z kapitału udostępnionego mu na podstawie Umowy.

Podkreślić należy, że w sprawie toczącej się przed Sądem Okręgowym w Łodzi stwierdzenie nieważności Umowy kredytu może nastąpić m.in. ze względu na brak możliwości wykonania umowy wskutek zamieszczenia w niej przez Powoda niedozwolonych postanowień umownych. Również z tego względu nie do przyjęcia wydaje się być pogląd o możliwości żądania przez Przedsiębiorcę w niniejszej sprawie wynagrodzenia za korzystanie z kapitału wypłaconego konsumentowi w tego rodzaju okolicznościach. Nie może bowiem ulegać wątpliwości, że to wyłącznie Przedsiębiorca odpowiada za negatywne konsekwencje swojego działania związane z wadliwym ukształtowaniem warunków umownych, które mogą doprowadzić w konsekwencji do unieważnienia kontraktu. Konsument nie uzyskuje przy tym *korzyści w naturze*, a ewentualne wzbogacenie jest jedynie wynikiem działania mechanizmów przywracających równowagę pomiędzy stronami umowy. Jednocześnie, wspomniane konsekwencje stosowania abuzywnych postanowień umownych znajdują podstawę prawną wprost w art. 385¹ §1 kc.

Co istotne, rozwiązania oparte na przyznaniu Powodowi roszczenia do żądania wynagrodzenia za korzystanie z kapitału byłoby również sprzeczne z Dyrektywą 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U.UE.L z 1993 r. Nr 95 z późn. zm. - dalej również jako: „Dyrektywa”). Celem Dyrektywy jest bowiem zapewnienie wysokiego poziomu ochrony konsumentów. Uwzględnienie przeciwnego stanowiska prowadziłoby do uzyskania przez Bank korzyści finansowych w związku ze stosowaniem względem słabszej strony umowy postanowienia o charakterze niedozwolonym. W konsekwencji, ograniczałoby to skuteczność przepisów

² Por. K. Mularski, „Komentarz do art. 405 Kodeksu cywilnego” [w:] M. Gutowski (red.), „Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 353-626. Wyd. 2, Warszawa 2019; uchw. SN z 8 października 1992 r., III CZP 117/92, OSNCP 1993, Nr 4, poz. 57; wyr. SN z 9 października 1997 r., I CKN 263/97, Legalis; wyr. SN z 17 kwietnia 2000 r., V CKN 32/00, Legalis; wyr. SN z 11 stycznia 2002 r., IV CKN 571/00, Legalis; wyr. SN z 19 marca 2002 r., IV CKN 892/00, Legalis; wyr. SN z 30 stycznia 2007 r., IV CSK 360/06, Legalis; wyr. SN z 17 listopada 2011 r., IV CSK 68/11, OSNC - Zb. dodatkowy 2013, Nr A, poz. 6; post. SN z 30 września 2016 r., I CSK 591/15, Legalis; wyr. SN z 18 stycznia 2017 r., V CSK 198/16, Legalis.

dyrektywy i potencjalnie stanowiło zachętę do stosowania rzeczonych niedozwolonych warunków. Przedsiębiorca mógłby bowiem uznać, że nawet gdyby umowa o kredyt hipoteczny miała zostać unieważniona z uwagi na stosowanie postanowień abuzywnych, to przysługiwałoby mu nadal bliżej nieokreślone wynagrodzenie (o nieustalonej wartości, być może nawet - w ocenie przedsiębiorcy - w większej wysokości, niż wynikałoby to z pierwotnych warunków umowy), co w praktyce gwarantowałoby opłacalność wskazanego postępowania. Należy przy tym zauważyć, że Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej - dalej jako: „Trybunał” lub „TSUE”, w wyroku w sprawie C-154/15 wskazał już na możliwy i dozwolony zakres restytucyjny wynikający ze stosowania przez przedsiębiorcę postanowień niedozwolonych. Uznał mianowicie, że *o ile do państw członkowskich należy określenie za pomocą prawa krajowego warunków, w ramach których następuje stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunku znajdującego się w umowie i w ramach których występują konkretne skutki tego stwierdzenia, o tyle jednak takie stwierdzenie powinno umożliwić przywrócenie sytuacji prawnej i faktycznej, w jakiej konsument znajdowałby się w braku takiego nieuczciwego warunku, uzasadniając w szczególności prawo do zwrotu nienależnie nabytych ze szkodą dla konsumenta korzyści przez przedsiębiorcę w oparciu o wspomniany nieuczciwy warunek*³.

Analizując dopuszczalność dochodzenia przez banki roszczeń z tytułu odsetek za opóźnienie w zwrocie kapitału kredytu oraz wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z pożyczonego kapitału należy odnotować, że celem Dyrektywy nie jest ochrona interesów przedsiębiorcy stosującego niedozwolone postanowienia umowne. Wręcz przeciwnie, ma ona za zadanie w pierwszej kolejności chronić konsumentów przed wykorzystywaniem przewagi rynkowej przez przedsiębiorców i w konsekwencji przywrócenie równowagi pomiędzy stronami umowy. Stosowanie do przepisów Dyrektywy, owo przywrócenie równowagi następuje poprzez uznanie (stosownie do woli konsumenta) danego postanowienia umowy za niewiążące. Pamiętać przy tym należy, że zgodnie z ugruntowaną linią orzecniczą TSUE, w przypadku w którym w umowie znajduje się nieuczciwy warunek, *umowa ta powinna (...) co do zasady dalej istnieć bez jakiejkolwiek zmiany innej niż ta wynikająca ze zniesienia wspomnianego warunku, w zakresie, w jakim zgodnie z przepisami prawa krajowego możliwe jest takie dalsze istnienie umowy*⁴. Tym samym ewentualne unieważnienie umowy stanowiące konsekwencję uznania jej postanowienia lub postanowień za abuzywne, należy traktować jedynie jako jeden ze sposobów przywracania wspomnianej równowagi pomiędzy stronami danej umowy.

Stanowisko Prezesa UOKiK w omawianym wyżej zakresie znajduje potwierdzenie w orzecznictwie sądów powszechnych oraz wyroku TSUE z dnia 15 czerwca 2023 r. w sprawie o sygn. akt C-520/21. Warto w tym miejscu przywołać fragment uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku⁵, który oceniając wyrok sądu pierwszej instancji stwierdził, że:

„(...) Sąd Okręgowy dokonał oceny drugiego roszczenia powoda o zapłatę przez pozwanych tzw. wynagrodzenia za korzystanie z uzyskanego bez podstawy prawnej kapitału. Zdaniem Sądu Apelacyjnego zawarta w tym zakresie argumentacja Sądu I instancji jest przekonująca odnośnie do tego, że kwota ta w istocie stanowi odpowiednik odsetek

³ Wyrok TSUE z dnia 21 grudnia 2016 r., w sprawach połączonych pod sygn. C-154/15, C-307/15 i C-308/15, pkt 66.

⁴ Zob. wyrok TSUE w sprawie C-19/20 Bank BPH, pkt 66 oraz przywołane w nim orzecznictwo.

⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 20 lutego 2020 r., I ACa 635/19.

kapitałowych obliczonych według stawki WIBOR (...), natomiast powodowi przysługiwałyby w tym względzie jedynie na podstawie art. 481 § 1 i 2 kc odsetki za opóźnienie od daty braku zwrotu świadczenia nienależnego w terminie wyznaczonym przez powoda. Uwzględnienie stanowiska powoda doprowadziłoby w istocie do sui generis „reaktywacji” nieważnej umowy kredytowej stron w zakresie oprocentowania, co pozostawałoby w sprzeczności z koniecznością zaniechania stosowania nieuczciwego warunku, który skutkował taką sankcją oraz zapobieżenia uzyskania przez kredytodawcę z tego tytułu korzyści. Trafnie Sąd I instancji w tym zakresie nawiązał do wykładni art. 6 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U.U.E.L z 1993 r. Nr 95, str. 29 z późn. zm.) dokonanej przez Trybunał Sprawiedliwości UE z dnia 14 czerwca 2012 r. w sprawie (...) przeciwko J. C., sygn. C - 618/10 oraz w wyroku z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawach połączonych, sygn. C- 154/15, C - 307/15 i C - 308/15. Wreszcie nie sposób w tym zakresie pominąć stanowiska, że brak jest podstaw do tego, by kredytobiorca w ramach rozliczenia nieważnej umowy na podstawie przepisów o nienależnym świadczeniu „płacił za korzystanie z pieniędzy”. Roszczenie restytucyjne nie jest „czystym” zobowiązaniem pieniężnym i odsetki nie wchodzi tu w grę.”

Wyrok w sprawie C-520/21 dotyczącej sporu zawisłego pomiędzy kredytobiorcą, a Bankiem Millennium S.A. z siedzibą w Warszawie.

Sprawę o ww. sygn. przed Trybunałem zainicjował Sąd Rejonowy dla Warszawy Śródmieście, który w sierpniu 2021 r. wystąpił do TSUE z zapytaniem, czy w świetle unijnych dyrektyw strony unieważnionej umowy o kredyt frankowy mogą domagać się jakichkolwiek innych świadczeń oprócz zwrotu pieniędzy zapłaconych w wykonaniu tej umowy (czyli bank - kapitału, a konsument - rat, prowizji czy składek ubezpieczeniowych) oraz odsetek za opóźnienie. W praktyce chodziło o wynagrodzenie dla banku za udostępnienie kapitału, a także rekompensatę dla kredytobiorcy (odszkodowanie, zwrot kosztów lub waloryzację świadczenia) za korzystanie przez bank z pieniędzy wpłaconych jako raty kredytowe.

Rozstrzygnięcie jest zgodne ze stanowiskiem rzecznika generalnego Anthony'ego Michaela Collinsa wyrażonego w Jego opinii z dnia 16 lutego 2023 r.

TSUE w swoim rozstrzygnięciu wskazał, że Dyrektywa nie reguluje bezpośrednio skutków nieważności umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem po usunięciu nieuczciwych warunków. Określenie skutków, jakie pociąga za sobą takie stwierdzenie należy do państw członkowskich. Ale zastrzegł, że przepisy krajowe powinny być zgodne z prawem Unii Europejskiej, a w szczególności z celami Dyrektywy. Sprecyzował, że owa zgodność zależy od tego, czy przepisy krajowe, po pierwsze, pozwalają na przywrócenie pod względem prawnym i faktycznym sytuacji konsumenta, w której znajdowałby się on w braku umowy uznanej za nieważną, a po drugie, nie zagrażają realizacji odstraszającego skutku określonego w Dyrektywie. To na sądzie krajowym spoczywa obowiązek podjęcia takich działań, aby nastąpił odpowiedni skutek restytucyjny, ponieważ tylko tak można osiągnąć efekt odstraszający i zmniejszyć prawdopodobieństwo podobnych naruszeń ze strony instytucji finansowych w przyszłości. Stwierdzenie przez sąd nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno co do zasady doprowadzić do przywrócenia sytuacji, w jakiej znajdowałby się on w braku nieprawidłowości.

W komentowanym rozstrzygnięciu Trybunał, jednoznacznie potwierdził, iż instytucje bankowe nie są uprawnione do żądania tzw. wynagrodzenia z tytułu bezumownego korzystania z kapitału przez kredytobiorcę. Odmienna wykładnia groziłaby stworzeniem sytuacji, w których bardziej korzystne dla konsumentów byłoby raczej kontynuowanie wykonania umowy zawierającej nieuczciwy warunek niż skorzystanie z praw, które wywodzą oni z Dyrektywy - wyjaśnił TSUE. W szczególności za niezasadną Trybunał uznał argumentację pozwanego banku, zgodnie z którą w przypadku wyłączenia możliwości żądania przez przedsiębiorców rekompensaty wykraczającej poza zwrot kapitału wypłaconego z tytułu wykonania tej umowy oraz odsetek za zwłokę konsumenci uzyskaliby darmowy kredyt, a stabilność rynków finansowych byłaby zagrożona. TSUE uzasadnił, iż zgodnie z zasadą *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* (powołujący się na własny występ nie będzie wysłuchany) nie można dopuścić ani do tego, by strona czerpała korzyści gospodarcze ze swojego niezgodnego z prawem zachowania, ani do tego, by otrzymała odszkodowanie za następstwa nim wywołane. Ewentualne uznanie umowy kredytu za nieważną stanowi konsekwencję stosowania nieuczciwych warunków przez banki. Wobec czego sytuacją niedopuszczalną jest przyznanie rekompensaty za utratę zysku analogicznego do tego, jaki kredytodawca zamierzał osiągnąć. Odnosząc się do twierdzeń o destabilizacji rynków finansowych w skutek uznania niedopuszczalności otrzymania przez banki wynagrodzenia za korzystanie z kapitału. Trybunał podkreślił, iż przedmiotowa okoliczność jest irrelevantna na gruncie wykładni przepisów Dyrektywy. W ocenie TSUE, zapewnienie stabilności rynków finansowych nie może stanowić przyczyny obejścia celów Dyrektywy jakim jest zapewnienie kredytobiorcom pełnej ochrony przed stosowaniem przez przedsiębiorców nieuczciwych warunków umownych. Do instytucji bankowych należy bowiem organizacja działalności w sposób zgodny z Dyrektywą - podkreślił Trybunał. Przyznanie bankom prawa dochodzenia roszczeń przyczyniłoby się do wyeliminowania efektu odstrasżającego wywieranego na przedsiębiorców do stosowania nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich.

Jednocześnie w komentowanym rozstrzygnięciu TSUE wskazał, że Prawo Unii nie stoi na przeszkodzie wykładni prawa krajowego, zgodnie z którą, w przypadku uznania umowy kredytu hipotecznego zawierającej nieuczciwe warunki za nieważną, konsument ma prawo żądać od instytucji kredytowej rekompensaty wykraczającej poza zwrot miesięcznych rat i kosztów zapłaconych z tytułu wykonania tej umowy oraz poza zapłatę ustawowych odsetek za zwłokę od dnia skierowania wezwania do zapłaty, pod warunkiem poszanowania celów Dyrektywy i zasady proporcjonalności. Zasadność tego rodzaju roszczeń będzie podlegała ocenie według prawa krajowego. W opinii Trybunału sankcje finansowe mogą przyczynić się do zniechęcenia przedsiębiorców do włączania nieuczciwych warunków do umów zawieranych z konsumentami.

III. Podsumowanie

Reasumując, gdyby zaakceptować tezę o zasadności żądań Powoda w omawianym zakresie, wówczas nie ponosiłby on żadnego ryzyka związanego ze stosowaniem w Umowie klauzul niedozwolonych, gdyż nawet w przypadku unieważnienia danej umowy otrzymałby wynagrodzenie za okres od jej zawarcia do unieważnienia. Jest to nie tylko niezgodne z polskim prawem, ale również sprzeczne z *ratio legis* Dyrektywy i spójnym w tym zakresie

orzecznictwem TSUE, co do sankcji wynikających ze stosowania klauzul abuzywnych. Takie działanie stanowiłoby również, w opinii Prezesa Urzędu, nadużycie przez banki prawa.

W ocenie Prezesa UOKiK, brak jest tym samym jakkolwiek podstaw prawnych dla formułowanego przez Powoda roszczenia o zapłatę kosztu poniesionego w związku z bezumownym korzystaniem przez Panią Halinę P. z tytułu udostępnionego jej przez Bank kapitału (tzw. wynagrodzenia za korzystanie z kredytu).

Biorąc pod uwagę powyżej zaprezentowane stanowisko, Prezes UOKiK postanowił ograniczyć przedstawienie Sądowi Okręgowemu w Łodzi istotnego poglądu dla przedmiotowej sprawy do zagadnień związanych z brakiem podstaw pobierania przez banki od wynagrodzenia za korzystanie z kapitału kredytu. Wynika to bowiem z faktu, że w konsekwencji tego, że w ocenie Prezesa Urzędu, bankom nie przysługuje rekompensata w związku ze stwierdzenia nieważności umowy kredytu pozostałe zagadnienia wskazane we wniosku Miejskiego Rzecznika Konsumentów w Łodzi nie wymagają przedstawienia oświadczenia zawierającego istotny pogląd dla niniejszej sprawy w szerszym zakresie.

Odnosząc się natomiast do sankcji związanych z zaniechaniem przez banki uprzedniej próby polubownego załatwienia sporu przed skierowaniem sprawy na drogę postępowania sądowego odnotować należy, że polski ustawodawca, wprowadzając do ustawy z dnia 17 listopada 1964 kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 1550 z późn. zm. - dalej jako: „kpc”) Dział IIIB, regulujący postępowanie odrębne z udziałem konsumentów, zdecydował się na relatywne poprawienie sytuacji procesowej konsumenta przez ograniczenie uprawnień przedsiębiorcy w sprawach, do których zastosowanie mają przepisy powyższego działu.

Na gruncie nowych regulacji nielojalne postępowanie przedsiębiorcy w sporze z konsumentem na etapie przedprocesowym sankcjonowane jest na płaszczyźnie rozstrzygnięcia o kosztach procesu. Rozwiązanie takie ma skłaniać przedsiębiorców do podejmowania prób pozasądowego, polubownego rozwiązywania sporów z konsumentami. Zgodnie z art. 458¹⁶ kpc *Jeżeli strona będąca przedsiębiorcą przed wytoczeniem powództwa zaniechała próby dobrowolnego rozwiązania sporu, uchyliła się od udziału w niej lub uczestniczyła w niej w złej wierze i przez to przyczyniła się do zbędnego wytoczenia powództwa lub wadliwego określenia przedmiotu sprawy, niezależnie od wyniku sprawy sąd może obciążyć tę stronę kosztami procesu w całości lub części, a w uzasadnionych przypadkach nawet podwyższyć je, jednak nie więcej niż dwukrotnie.*

Wobec powyższego, w przypadku rezygnacji z podjęcia próby polubownego zakończenia sporu z konsumentem, Sąd rozpoznający sprawę bez względu na wynik procesu może obciążyć przedsiębiorcę kosztami procesu w całości albo w części. Co więcej, przysługuje mu prerogatywa do obciążenia przedsiębiorcy w uzasadnionych przypadkach podwyższonymi kosztami procesu. Oceniając, czy w danej sprawie zachodzi uzasadniony przypadek Sąd powinien wziąć przede wszystkim pod uwagę postawę przedsiębiorcy przed wszczęciem postępowania. Szczególne nasilenie złej woli przedsiębiorcy, zwłaszcza w kontekście oczywistości roszczenia konsumenta oraz dotkliwych skutków wynikających z opóźnienia w zaspokojeniu roszczenia konsumenta, powinno przesądzać o ewentualnym zastosowaniu dodatkowej sankcji w postaci podwyższenia zasądzonych na rzecz konsumenta kosztów procesu. Koszty niniejsze mogą zostać podwyższone nie więcej niż dwukrotnie.

Załączniki:

- 1) kopia wniosku o wydanie istotnego poglądu w sprawie,
- 2) dokument przekazania sprawy,
- 3) 2 odpisy stanowiska Prezesa UOKiK dla stron.

Wykonano w 2 egz.:

Egz. Nr 1 - Adresat,

Egz. Nr 2 - ad acta po wystaniu.

Sporządziła:

.....

Specjalista UOKiK (RGD)

